

WODC-cahier 2004-1

Zelfgerapporteerde jeugd- criminaliteit in de periode 1990-2001

M. Kruissink

A.A.M. Essers

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum

a

Exemplaren van deze publicatie kunnen
schriftelijk worden besteld bij

Bibliotheek WODC, kamer KO 14
Postbus 20301, 2500 EH Den Haag

Fax: (070) 370 45 07
E-mail: a.eind@minjus.nl

Cahiers worden in beperkte mate gratis
verspreid zolang de voorraad strekt

Alle nadere informatie over WODC-publicaties
is te vinden op Justweb en op www.wodc.nl

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Methode	3
3	Resultaten	8
3.1	Self-reportdelinquentie 'ooit' en in 'het afgelopen jaar'	8
3.2	Self-reportdelinquentie in relatie tot enkele sociaal-demografische kenmerken	11
3.3	Self-reportdelinquentie in relatie tot risicofactoren	14
4	Samenvatting en conclusies	17
	Literatuur	18
	Bijlage 1 Begeleidingscommissie	21
	Bijlage 2 Tabellen	22
	Bijlage 3 Self-reportdelinquentie-items	24

1 Inleiding

Vooraf

Het WODC houdt sinds het eind van de jaren tachtig bij hoe de jeugdcriminaliteit in onsland zich ontwikkelt. Ongeveer om de twee jaar verschijnt een rapport waarin de ontwikkeling wordt geanalyseerd aan de hand van politiecijfers en periodiek herhaald 'self-reportonderzoek' onder steekproeven van jongeren.¹ In het voorliggende rapport, zijn de bestaande gegevensreeksen over de door jongeren zelf gerapporteerde criminaliteit geactualiseerd. De politiegegevens zijn te vinden in de WODC/CBS publicatie *Criminaliteit en rechtshandhaving 2001*, in de bijdrage van Eggen, Kruissink en Van Panhuis (2003).

Beleidscontext

Jeugdcriminaliteit en de aanpak daarvan staan al jaren in de maatschappelijke belangstelling. De jeugd is een speerpunt in het veiligheidsprogramma 'Naar een veiliger samenleving' dat het kabinet eind 2002 aan de Tweede Kamer heeft aangeboden. In dat programma zijn onder meer de contouren aangegeven voor de voorgenomen aanpak van jeugdcriminaliteit, die later zijn uitgewerkt in het actieprogramma 'Jeugd Terecht' (2002).

Volgens 'Jeugd Terecht' vergt de aanpak van jeugdcriminaliteit een gezamenlijke inspanning van departementen, overheden en ketenpartners. Het programma behelst een gecombineerde aanpak die bestaat uit: preventie, gerichte opsporing van jeugdige daders, een snelle reactie van politie en justitie, effectieve sancties en een goede nazorg.

Om te voorkomen dat jongeren afglijden naar criminaliteit, wil het kabinet de opvoedkundige begeleiding rond ouders en kinderen versterken en uitval in het onderwijs voorkomen, zo wordt in het actieprogramma gesteld. Teneinde de opsporing te verbeteren, is het de bedoeling dat elke politieregio gaat werken met een 'criminaliteitskaart' die zicht geeft op de plaatsen waar jeugdige daders actief zijn. Zo kan de politie veel gericht toezicht houden en daders opsporen. Verder is het de bedoeling dat jongeren die een delict begaan daarop snel een reactie ondervinden. Daarom wordt het casusoverleg tussen politie, openbaar ministerie en de Raad voor de Kinderbescherming landelijk ingevoerd. Ten aanzien van het straffen van jeugdige daders zou volgens het programma meer rekening gehouden moeten worden met de terugkeer van de daders in de maatschappij. Gedacht wordt aan uitbreiding van nachtdetentie (waarbij de jongere overdag naar school kan), scholings- en trainingsprogramma's en extra plaatsen in internaatchtige voorzieningen. Ook is het plan om jongeren te verplichten na hun straf jeugdreclasseringsbegeleiding te volgen. Verder wordt in het plan aangekondigd dat het ministerie van Justitie zal overgaan tot de invoering van een toets om de effectiviteit van preventieprogramma's en straffen te meten (Jeugd Terecht, 2002).

---

¹ Zie Junger-Tas en Kruissink, 1987; Junger-Tas en Kruissink, 1990; Junger-Tas, Kruissink en Van der Laan, 1992; Junger-Tas en Van der Laan, 1995; Van der Laan, Spaans, Essers en Essers, 1997; Van der Laan, Essers, Huibregts en Spaans, 1998; Kruissink en Essers, 2001.

Onderzoeksvragen

Dit onderzoek beoogt de stand van zaken aangaande de aard en omvang van een aantal vormen van jeugdcriminaliteit te schetsen. Evenals in voorgaande rapportages over de ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit wordt daarnaast bekeken in hoeverre de jeugdcriminaliteit verband houdt met diverse achtergrond-factoren. Naast een aantal sociaal-demografische gegevens komen daarbij kenmerken aan de orde die onlosmakelijk verbonden zijn met de leefwereld van de leeftijdsgroep in kwestie en die aangrijpingspunten zouden kunnen bieden voor preventie: de situatie thuis, op school, vrienden en vrijetijdsbesteding. Onder die noemers vallen allerlei zaken zoals schoolprestaties, spijbelen, gebruik van alcohol en drugs. Veelal worden dergelijke factoren aangeduid als risicofactoren (zie bijvoorbeeld Loeber, Slot en Sergeant, 2001a). Elders in dit rapport wordt hier nader op ingegaan.

Dit onderzoek geeft antwoord op twee vragen:

- 1 Welke trends vertoont de zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit sinds 1990, zowel in zijn totaliteit gezien als uitgesplitst naar onderscheiden delicten en delictgroepen?
- 2 Welke relaties zijn er tussen zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit en een aantal sociaal-demografische kenmerken, en hoe ziet de relatie tussen zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit en een aantal risicofactoren eruit?

2 Methode

In dit onderzoek is de jeugdcriminaliteit belicht op basis van self-reportcijfers. Het WODC verricht elke twee jaar self-reportonderzoek op landelijke schaal. Daartoe wordt per keer een aselekt getrokken steekproef van ongeveer 1000 jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar door interviewers benaderd met vragen over het plegen van delicten.

De vragenlijst-items over het plegen van strafbare feiten worden niet mondeling maar via een laptop-computer voorgelegd. Zodoende kan de geïnterviewde jongere deze vragen beantwoorden zonder strafbare gedragingen aan de interviewer te hoeven vertellen. De desbetreffende vragen volgen een bepaald stramien. Eerst wordt gevraagd of een delict 'ooit' is gepleegd. Bij een bevestigend antwoord luidt de volgende vraag of dat ook in de afgelopen twaalf maanden gebeurd is. Antwoorde de jongere wederom bevestigend dan volgt een serie vervolgvragen (hoe vaak?, is men betrapt? enzovoort); bij een negatief antwoord krijgt de jongere de volgende 'ooit-vraag' voorgeschoteld.

Het verzamelen van gegevens over delictpleging met behulp van de self-reportmethode is een gangbare aanpak in criminologisch onderzoek. Dat laat onverlet dat bij deze methode een aantal kanttekeningen zijn te plaatsen. De belangrijkste is dat self-reportonderzoek slechts een deel van de criminele werkelijkheid laat zien. Dit is een gevolg van de omstandigheid dat geïnterviewden – al dan niet met opzet – een verkeerde voorstelling van zaken kunnen geven door te vergeten, liegen, ontkennen, overdrijven, selectief te antwoorden of delicten verkeerd in de tijd te plaatsen (zie o.a. Bruinsma, 1991). Verder zouden juist de meer delinquente jongeren minder geneigd zijn om mee te werken en is deze methode vooral geschikt voor het meten van de relatief minder ernstige feiten. In de wetenschappelijke literatuur zijn over deze onderwerpen tal van publicaties verschenen. Ook in ons eigen land is via tijdschriftartikelen een uitgebreide discussie over de validiteit en betrouwbaarheid van self-reportgegevens gevoerd; zie onder andere Bruinsma 1991, 1994, 1995; Van der Heijden e.a. 1995a, 1995b; Nijboer, 1995; Hessing & Elffers, 1995; Swanborn, 1996.

Selfreportdelinquentie-items

In deze editie van het onderzoek zijn de self-reportdelinquentie-items in de vragenlijst herzien. In de loop der jaren zijn wel kleine wijzigingen in bestaande items aangebracht en enkele items toegevoegd, maar de lijst van delinquentie-items is grotendeels ongewijzigd gebleven met het oog op de vergelijkbaarheid van herhaalde metingen. Nu echter is de knoop doorgehakt en is de lijst grondig herzien. Daarbij is een zorgvuldige afweging gemaakt waarbij de volgende – soms met elkaar onverenigbare – argumenten en redenen een rol speelden.

- In sommige items was sprake van een onduidelijke formulering. Er werden twee vragen ineen gesteld, of terminologie werd niet consequent gebruikt.
- In andere items was de gebruikte terminologie ouderwets en vaag (bijvoorbeeld de woorden 'relletje' of 'landje'). Een betere aansluiting bij de terminologie en woordkeus van de huidige jeugd werd wenselijk geacht.
- Sommige onderwerpen in de 'oude' lijst zijn ouderwets. Bijvoorbeeld het vernielen van een telefooncel. Dankzij de opmars van de mobiele telefoon is het aantal

telefooncellen drastisch afgenomen en die tendens zal zich naar verwachting alleen nog maar verder doorzetten.

- Er is geprobeerd in de vragenlijst een wat evenwichtiger verdeling van diverse categorieën feiten te bereiken (vermogensfeiten, geweldsdelicten, vernielingsfeiten).
- Tot slot vormde het handhaven van de bestaande formulering een belangrijk argument, met het oog op de vergelijkbaarheid met de eerdere metingen.

De (herziene) self-reportdelinquentie-items zijn opgenomen in bijlage 3.

Naast deze vragen over het plegen van delicten zijn vragen gesteld over achtergrondkenmerken, met name over sociaal-demografische kenmerken en risicofactoren (bijvoorbeeld spijbelen, alcoholgebruik); zie de uitleg elders in dit rapport.

Steekproef, veldwerk en response

In het verleden lifte het WODC wat dit jeugdonderzoek betreft mee in een 'omnibusonderzoek' waarin o.a. uitgevers van jeugdtijdschriften, een fabrikant van haarverzorgingsproducten en een bierbrouwer participeerden. Deze keer daarentegen is de steekproef uitsluitend benaderd in opdracht van het WODC ten behoeve van het voorliggende onderzoek naar de ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit.

Veel aandacht is in dit onderzoek besteed aan de evenredige vertegenwoordiging van etnische minderheden in de steekproef. De Nederlandse samenleving telt in de leeftijdsgroep van twaalf tot en met zeventien jaar circa 10% jongeren uit etnische minderheidsgroeperingen, afhankelijk van welke groeperingen wel en niet meegeteld worden. De vorige keer bevatte de steekproef (na herweging) slechts 3,5% allochtonen jongeren (zie Kruissink en Essers, 2001). Een evenredige vertegenwoordiging van etnische minderheden in de steekproef is echter noodzakelijk om een landelijk beeld te kunnen geven. De maatschappelijke discussie over het aandeel van (sommige vertegenwoordigers van) etnische minderheden in de criminaliteit onderstreept die noodzaak. Geprobeerd is om in elk geval de 'traditionele' groepen allochtonen – dat zijn Antillianen, Surinamers, Turken en Marokkanen – evenredig in de steekproef te vertegenwoordigen. Bij de definiëring van deze groepen is aangesloten bij de CBS-definitie van etniciteit: de respondent is zelf in het buitenland geboren of tenminste een van zijn ouders is in het buitenland geboren (zie Alders en Keij, 2001).

Evenals in voorgaande jaren is gestreefd naar een totale steekproefomvang van 1.000 jongeren in de leeftijd van twaalf tot en met zeventien jaar. Op die jongeren is het jeugdstrafrecht van toepassing en om die reden worden zij ook wel aangeduid als 'strafrechtelijk minderjarigen'. Bij autochtone en allochtone jongeren zijn gedeeltelijk verschillende werkwijzen gevolgd.

Bij autochtone jongeren vond eerst een telefonische screening plaats. Er is gebeld naar aselekt gegenereerde telefoonnummers met de vraag of er in het huishouden een kind uit de doelgroep aanwezig was en of dat bereid was aan het onderzoek deel te nemen. Indien dat het geval was, werden enige achtergrondgegevens vastgelegd: geslacht, leeftijd, opleiding, grootte van het huishouden, regio en stedelijkheid. Dit resulteerde in een groep van 1.191 potentieel geschikte respondenten (zie tabel 1). Rekening houdend met een representatieve vertegenwoordiging ten aanzien van deze achtergrondgegevens, is hier vervolgens een steekproef uit getrokken.

Aan de jongeren die na screening in de steekproef terecht gekomen waren, is een introductiebrief gestuurd. Deze brief was tevens aan de ouders/verzorgers gericht zodat die ook op de hoogte waren van het onderzoek. Later maakte een enquêteur telefonisch een afspraak. Tijdens dat telefoongesprek is tevens met een van de ouders gesproken en hen om toestemming gevraagd, althans wanneer de jongere nog geen zestien jaar oud was. Uiteindelijk werd de jongere thuis bezocht door een enquêteur en vond het gesprek plaats.

Tabel 1: Responsoverzicht telefonische screening onder autochtone jongeren

	absoluut
Benaderd	44.902
Potentieel geschikte respondenten	1.191
Potentieel niet geschikte respondenten, vanwege*:	43.711
<i>Geen gehoor, in gesprek, antwoordapparaat</i>	7.555
<i>Geen doelgroep in huishouden</i>	28.770
<i>Niet aanwezig in onderzoeksperiode</i>	3.377
<i>Weigering</i>	3.556
<i>Overig</i>	453
<i>Totaal</i>	43.711

* De 'niet-aanwezigen' bestaan voor een kwart uit personen die gedurende meerdere belpogingen niet aanwezig waren om een afspraak mee te maken en voor driekwart uit personen waarmee het niet lukte om binnen de verldwerkperiode een afspraak te realiseren. Onder 'overig' vallen terugbelafspraken waar niet is teruggebeld, personen die twee keer zijn benaderd, personen waarbij het gesprek werd afgebroken, en personen die niet zijn gebeld omdat de nummers voorkwamen op de 'black list', dat is een lijst van mensen die niet voor onderzoek benaderd willen worden.

Voor de benadering van Antillianen, Surinamers, Turken en Marokkanen werd een telefonische screening minder geschikt geacht. De trefkans zou bij deze groepen kleiner zijn dan bij allochtonen en bovendien beschikken allochtonen in mindere mate over een vaste telefoonaansluiting. Om die redenen zijn allochtonen niet per telefoon maar direct thuis benaderd door enquêteurs. Daartoe zijn allochtone enquêteurs ingezet. Deze gingen in een beperkt aantal plaatsen in ons land op zoek naar allochtone jongeren van dezelfde etnische achtergrond als zichzelf. Daarbij kregen zij criteria op waar die respondenten aan moeten voldoen, aangaande geslacht, leeftijd en opleiding.

Bij de allochtone jongeren reikte de enquêteur tijdens het screeningsproces direct aan de deur een introductie-brief uit, aan zowel de betrokken jongere als een van de ouders. Bij jongeren onder de zestien werd direct gevraagd om toestemming voor deelname aan het onderzoek. Indien de ouders toestemden en de jongere in kwestie bereid was, vond vervolgens direct het gesprek plaats. Het is niet bekend of de verschillen in benaderingswijze van autochtonen en allochtonen tot een responsbias hebben geleid.

Aan de enquêteurs is de uitdrukkelijke instructie meegegeven dat het erg belangrijk is dat de respondent het gevoel heeft dat hij/zij alles eerlijk in kan vullen. Met het oog daarop vond het afnemen van de enquête bij voorkeur niet in het bijzijn van ouders of andere personen plaats. Niet bijgehouden is hoe vaak dat wel en niet het geval geweest is.

Om vast te kunnen stellen of de enquêtes daadwerkelijk zijn afgenomen is de jongeren na afloop van het veldwerk, samen met een kleine beloning (een cadeaubon van vijf euro) een controleformulier toegestuurd met het verzoek dit ingevuld te retourneren. Het bureau dat de dataverzameling heeft uitgevoerd merkt hierover op dat het geen onregelmatigheden heeft geconstateerd.

Het veldwerk vond plaats in de periode van 31 januari tot en met 2 mei 2002.

In totaal zijn onder de autochtone jongeren 938 jongeren benaderd. In 860 gevallen is een enquête afgenomen. Zie het responsoverzicht in tabel 2.

Tabel 2: Responsoverzicht autochtonen, na voorafgaande telefonische screening

	absoluut
Benaderd	938
Geslaagd	860
Niet geslaagd,	78
waarvan:	
<i>Weigering</i>	15
<i>Niet thuis/geen gehoor</i>	6
<i>Buiten doelgroep</i>	4
<i>Afspraak</i>	3
<i>Afstand te groot</i>	3
<i>Verhuisd</i>	1
<i>Ziek</i>	1
<i>Pc uitgevallen</i>	1
<i>Reden niet bekend</i>	44
<i>Totaal</i>	78

De enquêtes onder allochtonen zijn uitgevoerd in de plaatsen Amsterdam, Rotterdam, Enschede en Eindhoven. Surinaamse, Antilliaanse, Marokkaanse, Turkse enquêteurs gingen op pad om respondenten te werven en – uiteindelijk – te enquêteren. Daarbij waren van tevoren quota opgegeven inzake leeftijd, geslacht en opleiding. Uiteindelijk zijn door 34 allochtone enquêteurs 198 allochtone respondenten ondervraagd. Twee respondenten zijn uit het bestand verwijderd omdat zij niet aan de CBS-definitie van etniciteit bleken te voldoen. Dan blijven er 196 allochtone respondenten over; zie tabel 3

Tabel 3: Aantal geënquêteerde allochtone jongeren

	absoluut
Antillianen	51
Surinamers	50
Marokkanen	46
Turken	49
Totaal	196

Representativiteit van de steekproef

De uiteindelijke steekproef bevat gegevens van in totaal 1056 (autochtone en allochtone) respondenten. Gestreefd is naar een steekproef die ten aanzien van een aantal achtergrondgegevens representatief is voor de jeugdpopulatie in ons land.

Bij de autochtonen is de representativiteit ten aanzien van leeftijd, geslacht, opleiding, grootte van het huishouden, regio en stedelijkheid afgemeten aan normgegevens van de MiniCensus².

² De Minicensus geeft een beeld van de Nederlandse huishoudens aan de hand van een genormeerd instrument. De uitvoering is in handen van GfK -panelservices. GfK -panelservices actualiseert de gegevensbestanden doorlopend door zowel telefonisch als face to face informatie te verzamelen.

Bij allochtonen zijn normgegevens van het CBS gebruikt voorzover het gaat om leeftijd en geslacht. Normgegevens over opleiding zijn geschat op basis van gegevens van de Inspectie van het Onderwijs, aangezien hier geen andere normgegevens voor bestaan. Over huishoudensgrootte, regio en stedelijkheid bestaan voor allochtonen geen normgegevens. Wat dit aangaat laat de steekproef zich derhalve niet vergelijken met het landelijk beeld.

Opgemerkt moet worden dat de allochtone respondenten allen afkomstig zijn uit grote of middelgrote steden. Wanneer de steekproef daarmee afwijkt van de landelijke cijfers zou dat van belang kunnen zijn voor de uitkomsten van het onderzoek. Immers bepaalde delicten zullen in een stad vaker (kunnen) voorkomen dan op het platteland.

De bereikte groep jongeren vertoonde ondanks de zorg die is besteed aan steekproef-trekking en quotering van achtergrondgegevens nog enige kleine afwijkingen van de norm. In dit type onderzoek, op deze manier uitgevoerd, is dat geen ongewoon verschijnsel. Om die kleine afwijkingen te corrigeren zijn weegfactoren berekend. Bij het analyseren van de gegevens wordt het 'herwogen' bestand gebruikt.

De gegevens van de populatie (normgegevens), de steekproefgegevens voor en na weging ten aanzien van enkele achtergrondkenmerken zijn voor autochtonen en allochtonen afzonderlijk weergegeven in de tabellen 1, 2 en 3 in bijlage 2. Deze tabellen maken duidelijk dat de steekproef ten aanzien van de besproken achtergrondgegevens, na weging dezelfde samenstelling heeft als de Nederlandse bevolking van 12 tot en met 17 jaar. Die gegevens zijn hieronder in tabel 4 samengevat om een beeld te geven van de samenstelling van de uiteindelijke steekproef.

Tabel 4: Steekproefgegevens, na weging

	Nederlanders	Antillianen	Surinamers	Marokkanen	Turken
	%	%	%	%	%
<i>Geslacht</i>					
- man	52,5	50,6	50,6	50,8	51,3
- vrouw	47,5	49,4	49,4	49,2	48,7
<i>Leeftijd</i>					
- 12 jaar	17,3	16,2	16,0	18,4	18,5
- 13 jaar	18,1	16,9	16,2	17,1	17,9
- 14 jaar	15,9	16,7	16,4	16,2	15,9
- 15 jaar	16,3	16,9	17,6	16,1	15,7
- 16 jaar	17,0	16,5	17,0	15,8	16,1
- 17 jaar	15,3	16,7	16,9	16,5	15,9
<i>Opleiding</i>					
- lager	31,9	42,3	40,0	49,0	45,0
- middelbaar	30,0	25,2	31,0	30,0	31,0
- hoger	38,1	32,5	29,1	21,0	24,0

3 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd. De geschetste trends zijn gebaseerd op self-reportmetingen die in het verleden door het WODC zijn uitgevoerd³, aangevuld met de meest recente gegevens die in de eerste maanden van 2002 zijn verzameld. Op een aantal plaatsen wordt uitsluitend over de meest recente gegevens gerapporteerd. Dat is het geval wanneer er in de tekst en tabellen geen jaartallen zijn vermeld.

3.1 Self-reportdelinquentie 'ooit' en in 'het afgelopen jaar'

'Ooit-cijfers'

Veel jongeren hebben – naar eigen zeggen – 'ooit' in hun leven weleens een of meer delicten gepleegd. De meest voorkomende feiten zijn het plegen van winkeldiefstal en zwartrijden in het openbaar vervoer; zie tabel 5. Aan beide feiten heeft bijna eenderde van de jongeren in ons land zich *ooit* weleens schuldig gemaakt (respectievelijk 30,4 en 29,9%). Iemand met een mes of ander wapen verwonden komt het allerminste voor. 1,3% van de jongeren heeft dit ooit gedaan. Ook het dragen van een wapen tijdens het uitgaan en het stelen van fietsen gebeurt relatief weinig onder deze jongeren (respectievelijk 4,8 en 5,1%).

Tabel 5: Percentage jongeren dat een delict 'ooit' heeft gepleegd; N=1056

Delict	%
Zwartrijden	29,9
Winkeldiefstal	30,4
Prijsjes verwisselen in een winkel	15,9
Diefstal op school	23,7
Fietsendiefstal	5,1
Heling	12,0
Inbraak	7,0
Vernieling	23,2
Graffiti	19,8
Meedoen aan vechtpartij in het openbaar	16,9
Iemand dreigen hem/haar in elkaar te slaan	29,4
Iemand in elkaar slaan zodat deze gewond raakt (bv. een blauw oog)	25,6
Wapen dragen tijdens uitgaan	4,8
Iemand met een mes of ander wapen verwonden	1,3

Speciale aandacht verdienen de items aangaande het in elkaar slaan van iemand zodat deze gewond raakt en iemand dreigen om hem/haar in elkaar te slaan.⁴ Deze items leveren dermate hoge 'ooit-percentages' op dat argwaan op zijn plaats is. Beide items zijn zwaar bijgeschaafde versies van oude vragen, die daardoor zodanig zijn veranderd dat het in feite nieuwe items zijn. Vergelijking met eerdere edities is derhalve niet mogelijk. Gezien de hoge percentages hebben de onderzoekers stellig de indruk dat de

³ De methodische verantwoording van die eerdere metingen is te vinden in de desbetreffende eerdere rapportages (zie voetnoot 1).

⁴ De letterlijke formulering van de items luidt: "Heb je ooit weleens iemand gedreigd hem/haar in elkaar te slaan?" en "Heb je ooit weleens iemand zo geslagen en/of geschopt dat die persoon gewond is geraakt (bijvoorbeeld een 'blauw' oog, een bloedneus of ernstiger verwondingen)?"

vragen vooral zijn opgevat in de sfeer van – relatief onschuldige – vecht- en stoeipartijen zoals jongeren die plegen te hebben. Zou dit een onjuiste interpretatie zijn, dan zouden ook de andere items die een gewelddadige component bevatten, op hogere percentages moeten uitkomen.

Cijfers op jaarbasis

De gegevens over delicten die in 'de afgelopen 12 maanden' zijn gepleegd, zijn verzameld in de periode van eind januari tot en met begin mei 2002. De referentieperiode – die als gevolg van deze werkwijze in feite een glijdende referentieperiode is – omvat derhalve vrijwel het hele jaar 2001 en de eerste maanden (t/m begin mei) van 2002. Gemakshalve worden de gegevens van deze meest recente meting aangeduid met 'gegevens 2001' of 'cijfers over 2001' hoewel de meting feitelijk heel 2001 en een deel van 2002 beslaat.

De uitkomsten over 2001 zijn in tabel 6 weergegeven naast de gegevens van de voorgaande jaren. Zwartrijden is in alle onderzochte jaren het meest gepleegde feit. Minder gepleegde maar ook nog relatief vaak voorkomende feiten zijn: diefstal op school, het aanrichten van vernielingen, graffiti, meedoen aan vechtpartijen in het openbaar, en winkeldiefstal. Deze feiten hebben scores van zo'n 8 á 10%. Wat weinig voorkomt onder deze groep jongeren is het stelen van fietsen, inbreken, of het dragen van een wapen tijdens het uitgaan. Elk van deze feiten wordt door ongeveer 3% van de steekproef opgebiecht. Een feit dat nauwelijks voorkomt is het verwonden van iemand met een mes of ander wapen; 0,3% van de steekproef zei dit in het afgelopen jaar gedaan te hebben.

Een aantal feiten geeft al jaren een vrij gelijkmatig beeld te zien. Het aanbrengen van graffiti ligt al jaren rond de 10%, hetzelfde geldt voor vernieling. Winkeldiefstal wordt al jaren door circa 8% van de jongeren gepleegd; fietsendiefstal en inbraak geven ook een vrij constant beeld te zien. Bij twee delicten liggen de cijfers iets anders: in de cijfers over 2001 ligt het percentage zwartrijders enkele procenten hoger dan in de voorliggende jaren. Dit geldt in nog sterkere mate voor het stelen van spullen op school (de vraag gaat over eigendommen van school zowel als van medeleerlingen).

Tabel 6: Percentage jongeren* dat een delict heeft gepleegd in 'de afgelopen 12 maanden'***; N=1056

Delict	1990	1992	1994	1996	1998	2001
Zwartrijden	17,0	19,0	15,7	16,7	16,2	21,3
Winkeldiefstal	7,4	6,6	7,0	10,0	7,4	8,1
Prijsjes verwisselen in een winkel	-	-	-	-	-	5,6
Diefstal op school	6,5	8,4	7,2	10,1	7,2	12,6
Fietsendiefstal	3,0	2,7	1,3	3,1	3,5	3,0
Inbraak/insluiping	1,6	1,3	1,6	1,2	1,4	2,9
Heling	4,1	4,0	4,2	8,6	6,1	6,6
Vernieling***	9,9	10,5	9,1	14,6	10,6	11,0
Graffiti	8,8	8,6	10,1	11,1	11,0	9,6
Meedoen aan vechtpartij in 't openbaar	6,7	8,8	11,6	14,7	12,4	11,1
Iemand dreigen hem in elkaar te slaan	-	-	-	-	-	16,3
Iemand in elkaar slaan zodat hij gewond raakt	-	-	-	-	-	12,0
Wapen dragen tijdens uitgaan	-	-	-	-	-	2,9
Iemand met mes/ander wapen verwonden	0,6	0,4	0,4	1,1	1,4	0,3

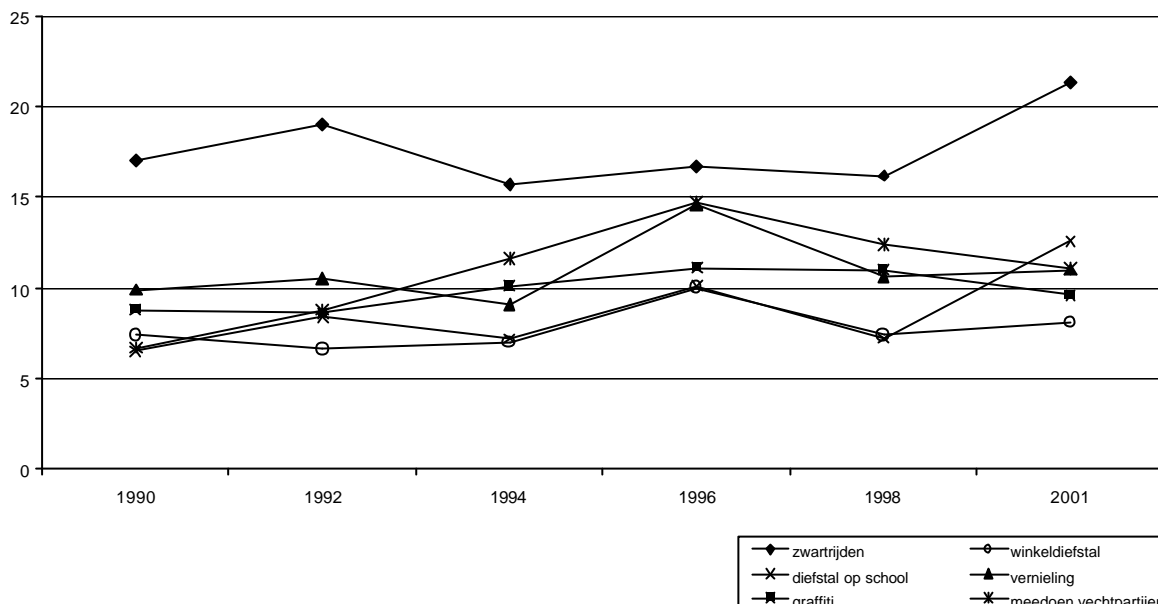
* Bij alle metingen had de steekproef een omvang van ongeveer 1.000 jongeren en is herwogen om representativiteit te verkrijgen ten aanzien van een aantal achtergrondvariabelen.

** In de eerste edities van het project was de referentieperiode niet de afgelopen twaalf maanden, maar het afgelopen schooljaar.

*** De score is gebaseerd op de samenvoeging van enkele items over het aanrichten van vernielingen.

Een deel van de gegevens uit tabel 6 is in figuur 1 grafisch in beeld gebracht. De stabilisering van het percentage delictplegers bij de meeste feiten en de stijging van zwartrijden en diefstal op school zijn hierin duidelijk zichtbaar.

Figuur 1: Ontwikkeling van het percentage delictplegers, voor enkele veel voor komende feiten, in %

Frequentie van delictpleging

De frequentie waarmee enkele veel voorkomende feiten gedurende de referentieperiode zijn gepleegd, is weergegeven in tabel 7. 'Zwartrijden in het openbaar vervoer' spant hierbij de kroon. Ruim de helft van de plegers van dit feit bekende dit vier keer of vaker te hebben gedaan gedurende de referentieperiode. De gemiddelde pleegfrequentie ligt hier ook aanmerkelijk hoger dan bij de andere feiten. Zie verder tabel 7.

Tabel 7: Percentages delictplegers van enkele veel voorkomende feiten, uitgesplitst in frequentie categorieën

Delict	1x	2x	3x	≥4x	gemiddelde frequentie*
Zwartrijden	16,0	21,3	10,7	52,1	5,1
Winkeldiefstal	26,1	29,9	14,1	29,8	3,5
Diefstal op school	34,2	16,3	19,5	30,0	3,3
Vernieling	42,3	17,6	17,8	22,3	3,2
Graffiti	34,7	15,8	12,1	37,3	3,7
Meedoen vechtpartij in openbaar	40,5	24,5	5,7	29,3	3,1

* De gemiddelden zijn berekend over alleen die jongeren die het desbetreffende feit tenminste eenmaal hebben gepleegd. Aan scores van 10 of hoger is de waarde 10 toegekend om een vertekende invloed van extreme scores op de gemiddelde frequentie te voorkomen.

Politiecontact

Jongeren worden in veel gevallen niet betrapt bij het plegen van delicten, laat staan dat de politie er achter komt. Aan de geïnterviewden die in 'de afgelopen 12 maanden' delicten hadden gepleegd is gevraagd aan te geven of – en zo ja hoe vaak – de politie daar wel eens achter gekomen is. De resultaten ten aanzien van enkele veel voorkomende feiten zijn in tabel 8 opgenomen. De percentages lopen nogal uiteen voor

de verschillende delicten. Het hoogste percentage wordt aangetroffen bij 'meedoen aan een vechtpartij in het openbaar'. In 15% van de vechtpartijen waar de geïnterviewden 'afgelopen twaalf maanden' bij betrokken zijn geweest, zou de politie er naar eigen zeggen van de jongeren achter gekomen zijn. De laagste scores hebben 'diefstal op school' en zwartrijden in het openbaar vervoer (respectievelijk 0,5% en 1,0%).

Tabel 8: Percentages feiten waarbij de politie 'er achter gekomen is', voor enkele veel voorkomende feiten

Feit	
Zwartrijden	1,0
Winkeldiefstal	5,0
Diefstal op school	0,5
Vernieling	3,8
Graffiti	3,6
Meedoen aan een vechtpartij in het openbaar	15,1

* uitgedrukt in percentages van het totaal aantal keer dat het desbetreffende delict is gepleegd,

Tevens is de jongeren gevraagd om van de delicten in de self-reportvragenlijst aan te geven hoe groot zij de kans achten om daarvoor "gepakt te worden". De resultaten zijn weergegeven in tabel 9.

De hoogste verwachte pakkans heeft winkeldiefstal. Bijna de helft van de jongeren denkt dat de kans om gesnapt te worden bij het plegen daarvan groot of heel groot is. Diefstal op school heeft de laagste pakkans, in de perceptie van de geïnterviewden.

Tabel 9: Percentage jongeren dat de kans om "gepakt te worden" groot of heel groot acht, voor enkele veel voorkomende feiten

Feit	kans groot of heel groot
Zwartrijden	16,5
Winkeldiefstal	45,9
Diefstal op school	5,4
Vernieling	20,7
Graffiti	12,0
Meedoen aan een vechtpartij in het openbaar	24,9

3.2 Self-reportdelinquentie in relatie tot enkele sociaal -demografische kenmerken

Sekse

Jongens plegen over het algemeen meer criminaliteit dan meisjes. Dat is al decennia bekend. Zie bijvoorbeeld Mertens e.a. (1998) voor een relatief recent overzicht. In de self-reportcijfers zijn de sekseverschillen duidelijk aanwezig bij vernieling, diefstal op school en de betrokkenheid bij vechtpartijen in het openbaar. (zie tabel 10). Echter, jongens en meisjes verschillen niet bij alle strafbare feiten in die mate. Ten aanzien van enkele feiten zijn de seksen elkaar zeer dicht genaderd of scoren de meisjes zelfs hoger dan de jongens. Zwartrijden is een feit dat al jaren ongeveer evenveel door jongens als meisjes wordt gepleegd. Ook bij graffiti doen de jongens en de meisjes weinig voor elkaar onder. Dat geldt voor de meest recente gegevens maar dat was in 1994 en 1996 ook al het geval. Ook winkeldiefstal wordt door de seksen ongeveer evenveel gepleegd; zie verder tabel 10.

Tabel 10: Percentage delictplegers voor enkele veel voorkomende feiten, uitgesplitst naar sekse

	1990		1992		1994		1996		1998		2001	
	m	v	m	v	m	v	m	v	m	v	m	v
Zwartrijden	17,1	16,8	19,6	18,3	16,3	15,0	18,1	15,3	16,0	16,3	20,8	21,7
Winkeldiefstal	8,1	6,6	8,1	5,0	8,5	5,4	11,1	8,7	9,7	5,1	7,6	8,7
Diefstal school	9,9	3,0	12,7	4,0	8,7	5,7	14,2	6,0	10,1	4,4	15,9	8,7
Vernieling	13,8	5,9	17,5	3,2	13,4	4,7	21,2	7,6	16,8	4,1	15,7	6,0
Graffiti	10,0	7,6	10,1	7,1	10,8	9,3	10,7	11,5	13,5	8,4	9,2	10,1
Betr. vechtpartij	8,5	4,9	13,9	3,5	15,1	8,0	21,0	7,8	16,8	8,6	14,1	7,9

Leeftijd

Leeftijd: criminaliteit is een leeftijdsgebonden verschijnsel. Criminaliteit stijgt vanaf jonge leeftijd om op 18- à 20-jarige leeftijd een piek te bereiken. Vanaf die leeftijd daalt het aantal delictplegers. Criminelen van ouder dan dertig jaar vormen maar een zeer kleine categorie. Dit patroon is talloze keren, door diverse onderzoekers in diverse landen aangetoond; zie o.a. Farrington (1986) of Loeber, Farrington en Waschbusch (1998). In de eerdere edities van dit self-reportonderzoek is die trend al veelvuldig aangetoond. Ook de meest recente gegevens laten een soortgelijke trend zien; zie tabel 11. Van de twaalf- en dertienjarigen heeft, naar eigen zeggen, 35,5% respectievelijk 40,0% tenminste een delict gepleegd gedurende de referentieperiode; bij de 14 en 15 jarigen liggen die percentages iets hoger, op 45,8 en 45,7% en bij de oudste leeftijdscategorieën in deze steekproef liggen de cijfers nog iets hoger, namelijk op 55,0% en 52,8%.

Tabel 11: Percentage delictplegers naar leeftijd

leeftijd	%
12	35,5
13	40,0
14	45,8
15	45,7
16	55,0
17	52,8

* Voor deze tabel is een somscore gebruikt, gebaseerd op alle delict-items die in tabel 5 en 6 voorkomen, met uitzondering van de vragen in de 'vecht- en stoetsfeer' (zie de toelichting bij tabel 5).

Al jaren valt te beluisteren dat de jeugd op steeds jongere leeftijd delicten zou plegen, alhoewel dit idee slechts een enkele keer door onderzoeksmateriaal is ondersteund (zie Ferwerda en Versteegh, 2001). Tot op heden werd dit verschijnsel in elk geval niet in de cijfers van de onderhavige self-reportreeks aangetroffen. De self-reportreeks bevat cijfers over de vraag naar de leeftijd van de geïnterviewde op het moment dat hij/zij een feit voor het eerst pleegde. De cijfers zijn weergegeven in tabel 12.

De recente cijfers bevestigen de eerdere resultaten. Er blijkt geen sprake te zijn van een verlaging van de leeftijd waarop jeugdigen aanvangen met het plegen van strafbare feiten. De gemiddelde leeftijd waarop delicten naar eigen zeggen van de jongeren voor

het eerst gepleegd worden, vertoont over de jaren heen een tamelijk homogeen beeld: de gemiddelde leeftijd waarop een jongere voor het eerst winkeldiefstal pleegt is in 1990 11,0 jaar en ruim tien jaar later is dat 10,9 jaar. Voor zwartrijden liggen die gemiddelde leeftijden op 13,2 en 12,9 jaar, voor vernieling op 12,3 en 12,8 jaar en voor graffiti op 12,5 en 12,5. Zie verder tabel 12.

Tabel 12: Ontwikkeling in de gemiddelde leeftijd waarop een delict voor het eerst gepleegd is, voor enkele veel voorkomende feiten (in jaren)

Delict	1990	1992	1994	1996	1998	2001
Zwartrijden	13,2	13,3	13,1	13,1	13,2	12,9
Winkeldiefstal	11,0	11,3	11,0	11,6	11,3	10,9
Diefstal op school	11,6	11,9	11,9	12,4	12,2	12,0
Vernieling	12,3	12,3	12,1	12,7	12,8	12,8
Graffiti	12,5	12,4	12,5	12,5	13,0	12,5
Betrokkenheid bij vechtpartijen	13,2	13,2	12,9	13,6	13,4	13,0

Etniciteit

Allochtone jongeren plegen verhoudingsgewijs meer criminaliteit dan autochtonen jongeren. Zie bijvoorbeeld Huls e.a. (2001), Ferwerda en Versteegh (2001), of Junger, Wittebrood en Timman (2001). Laatstgenoemden concluderen na een studie van diverse bronnen: 'Hoewel alle gebruikte bronnen hun beperkingen hebben, komt toch een consistent beeld naar voren: allochtonen vertonen gemiddeld meer ernstig en gewelddadig crimineel gedrag dan Nederlanders en dat verschil ontstaat al op jonge leeftijd.' Overigens blijkt dit ook voor sommige 'nieuwe' etnische minderheden in ons land op te gaan; zie Kromhout en Van San (2003).

Bij de verzameling van het onderzoeksmateriaal is deze keer extra aandacht besteed aan de vertegenwoordiging van allochtonen in de steekproef (zie hoofdstuk 1). Dit heeft geresulteerd in een evenredige vertegenwoordiging van allochtonen in het gegevensbestand. Die omstandigheid maakt het voor het eerst in deze self-reportreeks mogelijk om het verband tussen etniciteit en jeugdcriminaliteit te bekijken. De resultaten zijn in tabel 13 weergegeven.

Tabel 13: Percentages delictplegers onder autochtonen en allochtonen

Delict	autochtonen	allochtonen
Zwartrijden**	19,5	36,8
Winkeldiefstal	8,1	8,5
Diefstal op school	12,8	10,4
Vernieling	11,1	10,4
Graffiti	9,7	8,5
Betrokkenheid bij vechtpartijen*	10,5	17,4

* $p \leq 0,05$

** $p \leq 0,01$

Delicten die significant vaker door allochtone jongeren worden gemeld zijn zwartrijden in het openbaar vervoer (36,8% van de allochtone jongeren tegen 19,5% van de autochtone jongeren) en meedoen aan vechtpartijen in het openbaar (17,4% van de allochtonen tegen 10,5% van de autochtonen). Bij de overige feiten is er blijkens deze

gegevens geen verschil tussen autochtone en allochtone jongeren. Overigens moet worden opgemerkt, dat er sprake kan zijn van een steekproefeffect, omdat de onder-vraagde allochtone jongeren uitsluitend uit grote of middelgrote steden komen.

3.3 Self-reportdelinquentie in relatie tot risicofactoren

In deze paragraaf wordt bekeken in hoeverre de self-reportdelinquentiecijfers een samenhang vertonen met risicofactoren. Risicofactoren zijn omstandigheden of situaties die de kans op het optreden van crimineel gedrag vergroten. In de literatuur worden vier niveaus c.q. levensgebieden onderscheiden waarop risicofactoren een rol kunnen spelen, namelijk 1) het individu, 2) het gezin, 3) de school en leeftijdgenoten en 4) de maatschappij en de cultuur. Zie voor een uitgebreide bespreking van risicofactoren voor jeugdcriminaliteit Loeber e.a. (2001a en 2001b, Bol e.a. (1998) en Van der Heiden-Attema en Bol (2000).

Uit de literatuur bekende risicofactoren, waarover in dit onderzoek informatie is verzameld, zijn hieronder weergegeven, geordend naar niveau.

RISICOFACTOREN OP INDIVIDUEEL NIVEAU:

- als jongen geboren worden;
- tot een etnische minderheidsgroep behoren;
- psychische klachten (down, teneergeslagen, lusteloos, moe, angstig, onzeker);
- slachtoffer van criminaliteit geweest zijn.

RISICOFACTOREN OP HET NIVEAU VAN HET GEZIN:

- slechte relatie met de ouders;
- conflicten en slechte communicatie binnen het gezin;
- een gebrek aan toezicht van de ouders;
- ouders met laag opleidingsniveau.

RISICOFACTOREN OP HET NIVEAU VAN SCHOOL EN LEEFTIJDGENOTEN:

- afwezigheid wegens spijbelen;
- slechte schoolprestaties;
- asociaal gedrag op school, i.c. pesten;
- vrijetijdsbesteding die bestaat uit veel uitgaan, rondhangen op straat en alcohol/drugsgebruik.

RISICOFACTOREN OP HET NIVEAU VAN CULTUUR/MAATSCHAPPIJ/BUURT:

- geringe sociale bindingen.

Aanwezigheid van risicofactoren bij de jongeren in de steekproef

In hoeverre deze risicofactoren van toepassing zijn op de jongeren uit de steekproef, wordt hieronder weergegeven. De eerste twee factoren uit het overzicht, geslacht en etniciteit, zijn al in de voorgaande paragraaf aan bod gekomen, in het kader van de bespreking van de sociaal-demografische kenmerken. Om die reden blijven ze hier verder buiten beschouwing.

RISICOFACTOREN OP INDIVIDUEEL NIVEAU

- Ongeveer 8% van de jongeren geeft aan 'vaak' klachten in de psychische sfeer te hebben; bijna de helft van de respondenten heeft daar 'soms' mee te maken. Dit is vastgesteld op basis van vragenlijstitems over: i) zich angstig voelen, ii) onzeker zijn, of iii) zich down, teneergeslagen, lusteloos of moe voelen. Een andere indicatie op psychisch terrein is de vraag of men contact gehad heeft met een RIAGG, een psycholoog of psychiater, een bureau jeugdzorg, een instelling voor verslavingszorg of het maatschappelijk werk. Bij 88% van de jongeren is dit niet het geval geweest in de twaalf maanden voorafgaand aan de dataverzameling, bij 7% twee maal, bij 3% driemaal en bij 1,5% vier of vijf keer.
- Een individuele risicofactor van heel andere aard is slachtofferschap van criminaliteit. Ongeveer 16% van de steekproef is in de 12 maanden voorafgaand aan de dataverzameling twee of drie keer slachtoffer geworden van een van de volgende delicten: diefstal op school of werk, dreiging met geweld of vernieling. Bij ruim de helft van de steekproef (51,6%) is dat in die periode niet gebeurd.

RISICOFACTOREN OP HET NIVEAU VAN HET GEZIN

- De antwoorden op vragen over het kunnen opschieten met de (stief)vader en met de (stief)moeder zijn samengenomen tot een somscore die aangeeft hoe goed de relatie van de jongere met zijn ouders is. In het merendeel van de gevallen is die relatie goed (88%), bij 2% is die relatie slecht en 10% van de jongeren scoort er tussen in.
- De mate waarin er sprake is van conflicten en slechte communicatie binnen het gezin is afgemeten aan vragen of de jongere in de afgelopen 12 maanden weleens ernstige ruzie met (een van) zijn ouders of met (een van) zijn broers of zussen gehad heeft. Bij tweederde van de jongeren (66%) was dat niet het geval, noch met ouders, noch met broers of zussen. Ongeveer een kwart (24%) had dat meegemaakt met hetzij een broer of zus, hetzij met een van de ouders, en een kleine 10% had dit met zowel een van de ouders als met een broer of zus meegemaakt.
- Een gebrek aan toezicht van de ouders is een andere risicofactor. Dit is gemeten op basis van de vraag of de ouders weten *met wie* hun kinderen 's avonds uitgaan, en de vraag *waar* hun kinderen zijn, als die 's avonds uitgaan. Bij 93% zijn de ouders altijd van beide aspecten op de hoogte. In de overige gevallen weten de ouders soms niet waar en/of met wie hun kinderen 'a avonds zijn.
- Een laag opleidingsniveau van de ouders is ook een risicofactor. Het opleidingsniveau van de ouders van deze jongeren ziet er als volgt uit. 44% valt in de categorie van middelbaar onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs (MAVO, MBO), bijna 40% valt in de categorie hoog (dat wil zeggen HAVO, VWO, HBO en WO) en circa 16% van de ouders is laag opgeleid (lagere school, of lager beroepsonderwijs LBO).

RISICOFACTOREN OP HET NIVEAU VAN SCHOOL EN LEEFTIJDGENOTEN

- Ruim 20% van de geïnterviewde jongeren blijkt weleens te spijbelen.
- De schoolprestaties zijn -naar het oordeel van de jongeren zelf- bij het merendeel van de steekproef 'redelijk' of 'goed'. Bij een klein groepje, te weten 7,5%, zijn de prestaties 'niet zo goed' of zelfs 'slecht'. De risicofactor 'antisociaal gedrag' is vastgesteld met enkele items over het pesten van medeleerlingen. Bijna 70% van de jongeren blijkt gedurende de referentieperiode nooit te hebben gepest, 26% heeft dat een paar keer per maand of minder gedaan, en een klein groepje, ter grootte van 4% van de steekproef, geeft aan enkele keren per week of (bijna) dagelijks medeleerlingen te hebben gepest.

- Op het terrein van vrijetijdsbesteding is over diverse kenmerken informatie verzameld: de frequentie van uitgaan, over rondhangen op straat en over het gebruik van alcohol en drugs. Ongeveer 13% van de steekproef blijkt vier avonden of meer per week uit te gaan, de rest gaat minder vaak uit. Rondhangen op straat is een populairdere vrijetijdsbesteding dan dit: 14% van de jongeren doet dit dagelijks. Ongeveer 25% van de jongeren in de steekproef drinkt nooit alcohol, circa 30% drinkt minder dan eens per week en de overige 45% drinkt meer dan eens per week alcohol. Ruim 10% van de jongeren zei weleens soft-drugs te hebben gebruikt.

RISICOFACTOREN OP HET NIVEAU VAN CULTUUR/MAATSCHAPPIJ/BUURT

- Hieronder valt het gebrek aan sociale bindingen. De enige informatie daarover is een vraag over het hebben van “echt goede vrienden”. Ongeveer 10% van de steekproef blijkt wat dit aangaat een potentieel risico lopen.

Het verband tussen risicofactoren en criminaliteit

Met behulp van chikwadraattoetsen⁵ is geanalyseerd in hoeverre er een verband bestaat tussen de aanwezigheid van bovengenoemde risicofactoren en een overall criminaliteitsmaat⁶.

De uitkomsten zijn in tabel 14 weergegeven. Nagenoeg alle risicofactoren vertonen een significant verband met het plegen van delicten, in de veronderstelde richting. Dat wil zeggen: jongeren bij wie een risicofactor aanwezig is, plegen meer delicten dan jongeren bij wie dat niet het geval is. Bij een risicofactor werd de verwachte relatie niet aangetroffen, namelijk bij ‘ouders met een laag opleidingsniveau’; in alle andere gevallen wel.

Tabel 14: Verband tussen risicofactoren en self-reportcriminaliteit

Risicofactor	Verband aanwezig?
<i>Risicofactoren op individueel niveau</i>	
psychische klachten (down, teneergeslagen, lusteloos, moe, angstig, onzeker)	ja**
contact met RIAGG, psycholoog, psychiater, enzovoort	ja**
slachtoffer van criminaliteit	ja**
<i>Risicofactoren op het niveau van het gezin</i>	
slechte relatie met de ouders	ja**
conflicten en slechte communicatie binnen het gezin	ja**
een gebrek aan toezicht van de ouders	ja**
ouders met laag opleidingsniveau	nee
<i>Risicofactoren op het niveau van school en leeftijdgenoten</i>	
Spijbelen	ja**
slechte schoolprestaties	ja**
antisociaal gedrag op school (pesten)	ja**
vrijetijdsbesteding die zich kenmerkt door:	
– veel uitgaan	ja**
– rondhangen op straat	ja**
– alcoholgebruik	ja**
– drugsgebruik	ja**

Risicofactoren op het niveau van cultuur/maatschappij/buur

* $p \leq 0,05$
 ** $p \leq 0,01$

⁵ In plaats van meer geavanceerde multivariate technieken.

⁶ Voor deze tabel is een somscore gebruikt, gebaseerd op alle delict-items die in tabel 5 en 6 voorkomen, met uitzondering van de vragen in de ‘vecht- en stoefsfeer’ (zie de toelichting bij tabel 5).

4 Samenvatting en conclusies

In dit rapport zijn de omvang en de aard van de door jongeren zelf gerapporteerde criminaliteit beschreven. Als we er vanuit mogen gaan dat de wijzigingen in de methode de vergelijkbaarheid van de recente cijfers met die uit voorgaande jaren niet al te zeer in gevaar gebracht heeft, laat de zelf gerapporteerde jeugdcriminaliteit een stabiel beeld zien.

Het aantal jongeren dat zich bezig zegt te houden met graffiti ligt al jaren rond de 10%. Het aanrichten van vernielingen geeft ook al jaren percentages rond de 10% te zien. Voor winkeldiefstal liggen de percentages al jaren in de buurt van de 7 á 8%. Twee feiten laten een duidelijke stijging zien: zwartrijden en diefstal op school. Zwartrijden is daarmee nog steeds het meest gepleegde delict onder jeugdigen. Het minst gepleegde delict is 'iemand met een mes of ander wapen verwonden'. Feiten die naar eigen zeggen door deze leeftijdsgroep ook relatief weinig gepleegd worden, zijn fietsendiefstal, inbraak en het dragen van een wapen tijdens het uitgaan. Deze delicten zijn in het afgelopen jaar door ongeveer 3% van de jongeren gepleegd. In de meeste gevallen komen delictplegers niet met de politie in contact. Slechts in een paar procent van de gevallen gebeurt dit wel, met als uitzondering de betrokkenheid bij vechtpartijen in het openbaar. Daar zou de politie in 15% van de incidenten achter gekomen zijn.

De relatie met sociaal-demografische kenmerken brengt enkele bekende verbanden opnieuw aan het licht. Meer jongens dan meisjes plegen delicten, hoewel dat niet voor alle feiten opgaat. Zwartrijden, graffiti en winkeldiefstal wordt door jongens en meisjes in gelijke mate gepleegd. Verder komt criminaliteit meer voor onder de wat oudere kinderen dan onder jongere kinderen. In tegenstelling tot geluiden uit de praktijk, blijkt uit dit onderzoek niet dat de gemiddelde leeftijd waarop jongeren met criminaliteit beginnen, steeds lager komt te liggen. Ook wat dit aangaat vertonen de cijfers een zeer stabiel geheel.

Allochtone en autochtone jongeren doen in veel gevallen niet voor elkaar onder als het gaat om het plegen van delicten, zo wijzen de zelfgerapporteerde criminaliteitscijfers uit. Alleen bij zwartrijden en de betrokkenheid bij vechtpartijen in het openbaar scoren allochtonen duidelijk hoger.

Tot slot is de samenhang van delinquentie met een aantal risicofactoren onderzocht. In navolging van de literatuur op dit gebied wordt onderscheid gemaakt naar risicofactoren op individueel niveau (o.a. psychische klachten en slachtofferschap), risicofactoren op het niveau van het gezin (o.a. de aard van de relatie met de ouders, ouderlijk toezicht, gescheiden ouders), risicofactoren op het niveau van school en leeftijdgenoten (schoolprestaties, spijbelen, vrijetijdsbesteding, alcohol- en drugsgebruik) en risicofactoren op het niveau van de omgeving: cultuur, maatschappij en buurt. Nagenoeg al deze factoren bleken ook in dit onderzoek te wijzen op een verhoogd risico om delicten te plegen.

Literatuur

- Alders, Maarten en Ingeborg Keij
Niet-westerse derde generatie, een eerste verkenning. In: CBS, *Maandstatistiek van de bevolking*, jaargang 49, juni
Voorburg/Heerlen, 2001
- Bol, M.W., G.J. Terlouw, L.W. Brees en C. Verwers
Jong en gewelddadig; ontwikkeling en achtergronden van de geweldscriminaliteit onder jeugdigen
Den Haag, Ministerie van Justitie – WODC, 1998
Onderzoek en beleid, nr. 174
- Bruinsma, G.J.N.
De test-hertest betrouwbaarheid van de self-reportmethode
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 33, nr. 3, 1991, pp. 245-255
- Bruinsma, G.J.N.
De test-hertest betrouwbaarheid van het meten van jeugdcriminaliteit
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 36, nr. 3, 1994, pp. 218-235
- Bruinsma, G.J.N.
Repliek: de onbetrouwbaarheid van de self-report methode
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 37, nr. 1, 1995, pp. 77-80
- Eggen, A.Th.J., M. Kruissink en P. van Panhuis
Criminaliteit en opsporing. In: W. van der Heide en A.Th.J. Eggen (red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2001*
Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2003
Onderzoek en beleid, nr. 211
- Farrington, D.P.
Age and crime. In: M. Tonry en N. Morris (eds.), *Crime and Justice: An Annual Review of Research*
Chicago, University of Chicago Press, 1986
- Ferwerda, H. en P. Versteegh
Haaglandse trends in de jongerencriminaliteit
Delikt en delinkwent, jrg. 31, nr. 2, 2001, pp. 157-173
- Hawkins, Darnell F., John H. Laub en Janet L. Lauritsen
Race, Ethnicity, and Serious Juvenile Offending. In: Rolf Loeber en David P. Farrington (eds.) *Serious & Violent Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions*
Thousands Oaks (California), Sage Publications, 1998, pp. 30-46
- Heijden, Peter G.M., Klaas Sijtsma en Harm 't Hart
Self-report delinquentie-schalen zijn nog steeds betrouwbaar; een reactie op de studies van Bruinsma
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 37, nr. 1, 1995a, pp. 71-77

- Heijden, Peter G.M., Klaas Sijtsma en Harm 't Hart
 Dupliek: over betrouwbaarheid, stabiliteit en artefacten
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 37, nr. 1, 1995b, pp. 80-82
- Heijden-Attema, N. van der, en M.W. Bol
Moeilijke jeugd; risico- en protectieve factoren en de ontwikkeling van delinquent gedrag in een groep risicjongeren
 Den Haag, Ministerie van Justitie – WODC, 2000
 Onderzoek en beleid, nr. 183
- Hessing, Dick J. en Henk EIFFERS
 De validiteit van de self-report methode in onderzoek naar regelovertredend gedrag
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 37, nr. 1, 1995, pp. 55-70
- Huls, F.W.M., M.M. Schreuders, M.H. Ter Horst-van Breukelen en F.P. van Tulder
Criminaliteit en rechtshandhaving 2000; ontwikkelingen en samenhangen
 Den Haag, Ministerie van Justitie – WODC, 2001
 Onderzoek en beleid, nr. 189
- Jeugd terecht; actieprogramma aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006
 Den Haag, Ministerie van Justitie, 2002
- Junger-Tas, J. en M. Kruissink
Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit
 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1987
 WODC-reeks, nr. 79
- Junger-Tas, J. en M. Kruissink
Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1988
 Arnhem, Gouda Quint, 1990
 Onderzoek en beleid, nr. 100
- Junger-Tas, J., M. Kruissink en P.H. van der Laan
Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit en de justitiële jeugdbescherming: periode 1980-1990
 Arnhem, Gouda Quint, 1992
 Onderzoek en beleid, nr. 119
- Junger-Tas, J. en P.H. van der Laan
Jeugdcriminaliteit 1980-1992
 Den Haag, Ministerie van Justitie – WODC, 1995 (niet genummerde notitie)
- Junger, Marianne, Karin Wittebrood en Reinier Timman
 Etniciteit en ernstig en gewelddadig crimineel gedrag. In: R. Loeber, N.W. Slot en W.A. Sergeant (red.) *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies*
 Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001
- Kruissink, M. en A.A.M. Essers
Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit; periode 1980-1999
 Den Haag, Ministerie van Justitie – WODC, 2001
 WODC-Onderzoeksnotities, nr. 2001/3

- Kromhout, M. en M. van San
Schimmige werelden; nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit
 Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2003
 Onderzoek en beleid, nr. 206
- Laan, P.H. van der, E.C. Spaans, A.A.M. Essers en J.J.A. Essers
Jeugdcriminaliteit en jeugdbescherming. Ontwikkelingen in de periode 1980-1994
 Den Haag, WODC, 1997
- Laan, P.H. van der, A.A.M. Essers, G.L.A.M. Huijbregts en E.C. Spaans
Ontwikkeling jeugdcriminaliteit: periode 1980-1996; een tussentijds verslag
 Den Haag, Ministerie van Justitie – WODC, 1998
 WODC-Onderzoeksnotities, nr. 1998/5
- Loeber, Rolf, David P. Farrington en Daniel A. Waschbusch
 Serious and Violent Juvenile Offenders. In: Rolf Loeber en David P. Farrington (eds.),
Serious & Violent Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions
 Thousands Oaks, California, Sage Publications, 1998, pp. 13-29
- Loeber, R., N.W. Slot en W.A. Sergeant
 Waarom moeten we ons zorgen maken over ernstig criminele en gewelddadige jongeren? In: R. Loeber, N.W. Slot en W.A. Sergeant (red.) *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies*
 Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001a
- Loeber, R., N.W. Slot en W.A. Sergeant
 Mythen ontmaskerd; verbanden tussen ontwikkeling, risicofactoren en interventies. In: R. Loeber, N.W. Slot en W.A. Sergeant (red.) *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies*
 Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001b
- Mertens, N.M., M. Grapendaal en B.J.W. Docter-Schamhardt
Meisjescriminaliteit in Nederland
 Den Haag, Ministerie van Justitie – WODC, 1998
 Onderzoek en beleid, nr. 169
- Naar een veiliger samenleving
 Kamerstukken II, vergaderjaar 2002-2003, 28 684, nr. 1
- Nijboer, Jan
 Het meten van delinquentie door middel van self-report
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 37, nr. 3, 1995, pp. 273-280
- Swanborn, P.G.
 Argumenten en misverstanden rondom de kwaliteit van self-report data
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 38, nr. 3, 1996, pp. 284-289

Bijlage 1

Begeleidingscommissie

Voorzitter:

Mw. dr. K. Wittebrood   Sociaal Cultureel Planbureau (SCP)

Leden:

Dhr. drs. A.W.M. Eijken   Directie Sancties, Reclassering en Slachtoffer-
zorg (DSRS), ministerie van Justitie

Mw. drs. J.C.J. Feleüs   Directie Jeugd en Criminaliteitspreventie (DJC),
ministerie van Justitie

Dhr. drs. P. Versteegh   Afdeling Analyse en Research,
Politie Haaglanden

Mw. drs. M. de Vree   Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Bijlage 2 Tabellen

Tabel 1: Steekproefgegevens autochtonen, voor en na weging

	populatie	voor weging n=808	na weging n=808
	%	%	%
<i>geslacht</i>			
- man	52,4	47,0	52,5
- vrouw	47,6	53,0	47,5
<i>leeftijd</i>			
- 12 jaar	17,4	15,0	17,3
- 13 jaar	18,6	13,4	18,1
- 14 jaar	15,8	18,1	15,9
- 15 jaar	16,8	17,3	16,3
- 16 jaar	16,7	19,8	17,0
- 17 jaar	14,7	16,5	15,3
<i>opleiding</i>			
- lager	31,9	37,7	31,9
- middelbaar	30,0	24,4	30,0
- hoger	38,0	37,9	38,1
<i>grootte huishouden</i>			
- een persoon	0,4	0,0	0,0
- twee personen	4,9	3,3	4,9
- drie personen	15,7	14,9	16,0
- vier personen	43,5	45,3	43,6
- vijf of meer	35,4	36,5	35,5
<i>regio</i>			
- grote steden	9,4	3,7	8,3
- west	32,4	31,2	31,9
- oost	19,6	25,4	20,2
- noord	11,4	12,4	11,9
- zuid	27,2	27,3	27,7
<i>stedelijkheid</i>			
- zeer sterk	15,4	7,7	15,5
- sterk	24,9	27,1	25,2
- matig	20,2	32,1	20,0
- weinig	22,2	18,7	22,1
- niet	17,3	14,4	17,2

Tabel 2: Steekproefgegevens allochtonen voor en na weging

	Antillianen			Surinamers			Marokkanen			Turken		
	<i>norm</i>	<i>voor</i>	<i>na</i>	<i>norm</i>	<i>voor</i>	<i>na</i>	<i>norm</i>	<i>voor</i>	<i>na</i>	<i>norm</i>	<i>voor</i>	<i>na</i>
	%	n=62	n=62	%	n=68	n=68	%	n=51	n=51	%	n=67	n=67
<i>geslacht</i>												
- man	50,6	50,0	50,6	50,6	58,8	50,6	50,7	52,9	50,8	51,7	47,8	51,3
- vrouw	49,4	50,0	49,4	49,4	41,2	49,4	49,3	47,1	49,2	48,3	52,2	48,7
<i>leeftijd</i>												
- 12 jaar	16,6	11,3	16,2	16,5	14,7	16,0	17,5	17,6	18,4	19,1	22,4	18,5
- 13 jaar	17,0	16,1	16,9	16,4	19,1	16,2	17,0	17,6	17,1	17,5	16,4	17,9
- 14 jaar	16,7	12,9	16,7	17,0	14,7	16,4	16,1	17,6	16,2	16,2	11,9	15,9
- 15 jaar	16,8	22,6	16,9	17,0	17,6	17,6	16,5	15,7	16,1	15,7	11,9	15,7
- 16 jaar	16,4	19,4	16,5	16,8	10,3	17,0	16,4	15,7	15,8	15,9	23,9	16,1
- 17 jaar	16,5	17,7	16,7	16,3	23,5	16,9	16,4	15,7	16,5	15,5	13,4	15,9
<i>opleiding</i>												
- lager	42,0	54,8	42,3	40,0	39,7	40,0	49,0	52,9	49,0	45,0	50,7	45,0
- middelbaar	25,0	24,2	25,2	31,0	35,3	31,0	30,0	17,6	30,0	31,0	26,9	31,0
- hoger	33,0	21,0	32,5	29,0	25,0	29,1	21,0	29,4	21,0	24,0	22,4	24,0

Tabel 3: Weging van de verschillende doelgroepen

	norm		voor weging		na weging	
	abs	%	abs	%	abs	%
Autochtonen	1.022.405	90,0	808	76,5	950	90,0
Antillianen	12.995	1,1	62	5,9	12	1,1
Surinamers	34.350	3,0	68	6,4	32	3,0
Marokkanen	32.870	2,9	51	4,8	31	2,9
Turken	33.915	3,0	67	6,3	32	3,0
Totaal	1.136.495	100,0	1.056	100,0	1.056	100,0

Bijlage 3

Self-report delinquentie-items

- Ben je ooit weleens meegereden met de bus, tram, metro of trein zonder te betalen?
- Heb je ooit weleens met opzet ruiten ingegooid?
- Heb je ooit weleens met opzet een lantaarnpaal vernield?
- Heb je ooit weleens met opzet een auto beschadigd of vernield?
- Heb je ooit weleens met opzet een telefooncel vernield?
- Heb je ooit weleens met opzet een fiets vernield?
- Heb je ooit weleens met opzet iets in een bus, tram, metro of trein vernield?
- Heb je ooit weleens met opzet een bushokje beschadigd of kapotgemaakt?
- Heb je ooit weleens prijsjes in een winkel verwisseld om iets voor minder geld mee te kunnen nemen?
- Heb je ooit weleens iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen?
- Heb je ooit weleens iets op school gepikt, van (mede)leerlingen, van school, etc.?
- Heb je ooit weleens een fiets gepikt?
- Heb je ooit weleens iets gekocht of verkocht waarvan je eigenlijk wel wist dat het gestolen was?
- Heb je ooit weleens meegedaan aan een vechtpartij in het openbaar? Bijvoorbeeld in een voetbalstadion, op stations, tijdens festivals, demonstraties of gewoon op straat?
- Heb je ooit weleens iemand bedreigd om hem/haar in elkaar te slaan?
- Heb je ooit weleens iemand zo geslagen en/of geschopt dat die persoon gewond is geraakt (bijvoorbeeld een 'blauw' oog, een bloedneus of ernstiger verwondingen)?
- Heb je ooit weleens een wapen bij je als je uitgaat?
- Heb je ooit weleens iemand met een mes of ander wapen verwond?
- Heb je ooit weleens ergens ingebroken, bijvoorbeeld in een huis, school, bouwkeet of iets dergelijks?
- Heb je ooit weleens een muur of een bushokje of iets dergelijks bewerkt met stiften of met een spuitbus?

vervolgvragen bij self-report delinquentie-items

(Wanneer een bevestigend antwoord is gegeven op een van de voorgaande delinquentie-items, dan worden – per item – de volgende vervolgvragen gesteld.)

- a) Hoe oud was je toen je dat voor het eerst deed?
..... (leeftijd invullen)
- weet niet
- b) Heb je dat de afgelopen 12 maanden ook weleens gedaan?
- ja
- nee
- weet niet
- c) Hoe vaak heb je dat de afgelopen 12 maanden gedaan?
..... keer
(Als je het aantal niet precies weet, geef dan een schatting)
- d) Was je dan meestal alleen of samen met anderen?
- alleen
- samen met anderen
- weet niet
- e) In hoeveel van die gevallen van de afgelopen twaalf maanden is de politie erachter gekomen?
..... keer
(Als je het aantal niet precies weet, geef dan een schatting)
- f) Denk eens aan de laatste keer dat je dit hebt gedaan: waarom deed je dat toen?
- zomaar, niet met een speciale reden
- omdat ik het leuk vond
- omdat de anderen van mijn groepje het ook deden
- om een andere reden, namelijk .....
- g) Hoe groot denk jij eigenlijk dat de kans is om gepakt te worden voor zoiets?
- heel groot
- groot
- niet zo groot
- klein
- heel klein